

Række. Under saadanne Omstændigheder var jo den gamle Sætning saa overordentlig sand, at et magert Forlig er bedre end en fed Proces, thi Et var vist, nemlig at Parterne kom til at betale meget store Omkostninger, men om de satte deres Net igjennem var et overordentlig stort Spørgsmaal, og et endnu større Spørgsmaal var det, om de Offre, de anvendte for at sætte deres Net igjennem, paa nogen Maade kunde betale sig. Jeg har i en Række af Aar været Sagfører i et Land, hvor det var meget bekosteligt at føre Proces; dels var Retsspleien dyr, og dels var Udsaldet usikkert. Jeg skal ikke nærmere komme ind paa, hvad Grunden dertil var, men kun antyde, at det hovedsagelig hidvorte fra en Lovgivning, der stod meget tilbage. En ordinær Proces kostede sjældent under 100 Rd.; ofte har jeg set den koste 200 Rd., ikke sjældent 3—400 Rd., og en saadan Procesmaade var man, naar man ikke kunde benytte en anden særegen Fremgangsmaade — jeg sigter herved til Mandatsfremgangsmaaden og Andet — i Følge Lovgivningen ofte nødt til at føre om en Gjenstand, hvis Værdi i det Allerhøjeste ikke oversteg mellem 15—16 Rd. Courant. Det er indlysende, at man, naar man om Værdier, der ere saa smaa som 15—16 eller nogle og tyve Rigsdaler, skal føre en Proces, der koster over 100 Rd. eller mere, og naar man endda er usikker paa Udsaldet, sander det gamle Ord, at et magert Forlig er bedre end en fed Proces. Efterhaanden som Proceslovgivningen forbedredes, efterhaanden som man forstod at indrette Proceslovgivningen saaledes, at det blev muligt for Parterne, naar de havde en virkelig Net, at komme hurtig, let og billig til den, kom man imidlertid til at se med andre Øine paa Forligsinstitutionen, navnlig den tvungne, thi det var da ikke længer afgjort, at et magert Forlig var bedre end en fed Proces. I det Hele taget kan denne Sætning kun gjælde saa længe, som det at forskaffe sig sin virkelige Net koster Mere og kræver et større Offer, end det man maa bringe ved at indgaa et magert Forlig, og jeg antager, at det tilbørlig er Hensynet hertil, der har fremkaldt den Opinion imod den tvungne Forligsmægling, som den høitærede Justitsminister har nævnt. Man er endog i nogle Retssforfatninger gaaet saa vidt, at man har indført den Regel, at den, som vinder sin Proces for Retten, saaledes at Domstolene maa erkjende, at han har en fuld-kommen og god Net, enten han er Citant eller Indstævnt, altid hos sin Modstander faar Omkostningerne erstattede paa den Maade, som vi her hjemme hos os ere vant til at udtrykke med Ordet skadesløst. Jeg skal ikke her gaa ind paa, om der kan være Grund til hos os eventuelst at indføre den samme Regel; jeg skal hvienske udtale mig derfor eller derimod, thi det vil høre hjemme under de Forhandlinger, som i sin Tid ville finde Sted angaaende selve Proceslovgivningen. Den

høitærede Justitsminister har anført i Motiverne Sp. 1443: Men kun under Forudsætning af, at man tror paa Forligsmæglingens Virksomhed til at tilveiebringe mindelig Overenskomst og til at besejre Parternes Stivind eller Trættelyst, kan det forsvares at opstille en Lov til Forligsprøve, forinden der maa begyndes Rettergang." Det er ganske vist, at der undertiden kan findes Parter, hos hvem disse uheldige Egenstaber, Stivind og Trættelyst, findes; men jeg vil dog sige, at det er temmelig sjældne Undtagelser, de høre ikke til Reglen. Reglen er, i det Mindste efter min Erfaring, den, at de Parter, der se sig indviklede i en virkelig Retssstrid, hver især tro at kæmpe for deres Net. Jeg har i en Tid af henvend to Aar i Egenkab af, hvad man her vilde kalde Retssfriver, ført Protokollen under Forligsmægling, og jeg har ganske vist haft Leilighed til at se, at en Forligsmægler, naar han lægger hele sin Autoritet i Vægtstaaen, undertiden, skjøndt ikke ofte, har opnaaet at besejre virkeligt Stivind og Trættelyst, naar den findes hos Parterne; men jeg har tillige set, at en Forligsmægler, naar han i sine velmente ivrige Bestræbelser for at opnaa Forlig i en Sag, lægger hele sin personlige Autoritet i Vægtstaaen, mange Gange imod sin Villie er kommen til derved at, jeg vil ikke sige tvinge, men dog næsten moralisk at tvinge og at foranledige den ene eller den anden Part til at indgaa et Forlig, som han ikke kunde være tjent med, og som han kun meget modstræbende er gaaet ind paa, fordi han erkjendte, at han ikke kunde være tjent dermed. Man behøver imidlertid ikke at gaa saa langt, thi jeg tror ogsaa, der eksisterer Steder her i Landet, hvor de Parter, der møde til Forligsprøve, maa gennemgaa en lille, om end særdeles velment, Skærmsild under Forligsprøven, og hvor der skal en i det Mindste temmelig fast Mand til, naar han ikke skal være udsat for, at en Del af hans gode Net gaar bort under den tvungne Forligsprøve. Ogsaa af disse Hensyn tror jeg, at den Opinion har dannet sig, som den høitærede Justitsminister har anført, imod den tvungne Forligsprøve i det Hele. Jeg beider bemærket, jeg ikke her taler om den frivillige Forligsprøve; jeg tror, at den er et stort Gode, men jeg taler kun om den Forligsprøve, som fremkaldes ved Lovang, og hvor Parterne altsaa ikke selv have Lykt til at foretage den. Jeg tror, at den høitærede Justitsminister har Ret, naar han har nævnt, at det er erkjendt, at en saadan tvungen Forligsprøve, hvor Ingen har Lykt til at underkaste sig den, men kun gjør det, fordi han er tvungen dertil, er „et Slags Statsformynderskab, som udøves over eller myndige Mand, der maa have Ret til i ethvert enkelt Tilfælde at bestemme, hvorledes de ville handle. Den høitærede Justitsminister har fremdeles i Motiverne anført, at det ogsaa her fra Landet er blevet paastaet, at den tvungne Forligsprøve ikke spiller nogen synderlig Rolle med Hensyn til virkelig at hidføre Forlig, men at For-